

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Remissvar – Styrkraft i funktionshinderspolitiken

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, lämnar härmed sitt yttrande över betänkandet *Styrkraft i funktionshinderspolitiken (SOU 2019:23)*. MTM yttrar sig över de delar av betänkandet som rör myndighetens verksamhetsområde.

Om MTM

MTM arbetar för att alla ska ha tillgång till litteratur, nyheter och samhällsinformation utifrån vars och ens förutsättningar, oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning.

MTM producerar och förmedlar tillgängliga medier i form av talböcker, punktskriftsböcker och e-textböcker till personer med funktionsnedsättning som ger läsnedsättning. Detta görs i enlighet med 17 § upphovsrättslagen. MTM distribuerar också teckenspråkig litteratur för personer som är döva eller har en hörselnedsättning.

MTM förbättrar tillgången till innehållet i dagstidningar för personer med en funktionsnedsättning som gör att de inte kan ta del av en vanlig dagstidning. Detta görs i enlighet med 19 § förordningen (2013:9) om taltidningar och mottagarutrustning. Orsaken kan till exempel vara synnedsättning, dyslexi, afasi eller neurologisk skada. Myndigheten producerar också både taltidningar och punktskriftstidningar utan skriftlig förlaga.

MTM ansvarar för utgivningen av den lättlästa nyhetstidningen *8 Sidor* och lättläst litteratur genom LL-förlaget.

Med utgångspunkt i diskrimineringslagen, där bristande tillgänglighet definieras som en grund för diskriminering, utgör tillgängliga medier en förutsättning för att garantera den enskildes demokratiska rätt till information och nyheter. För att ett inkluderande och tillgängligt samhälle ska bli verklighet krävs det att alla medborgare kan ta del av samma medier och vid samma tidpunkt.

Sammanfattning

MTM är positiv till ståndpunkten att de grundläggande mänskliga rättigheter ska utgöra utgångspunkten för att förverkliga genomförandet av funktionshinderspolitiken, som integrerar målgruppens perspektiv, rättigheter och behov och samhällsaktörernas skyldigheter och åtgärder.

MTM vill framhålla behovet av politisk samsyn och att regeringen prioriterar arbetet med att förankra den nya funktionshinderspolitiken utifrån de av Sverige ratificerade föreskrifterna och att de också omfattar verksamheten inom offentlig sektor. MTM är också positiv till förslaget att inrätta en MR-institution för att göra en översyn av befintlig lagstiftning och av ett sammanhållet MR-perspektiv på statsrådsnivå där funktionshinderspolitiken inkluderas.

MTM ställer sig helt bakom utredningens förslag om att universell utformning ska utgöra grunden för den kommande funktionshinderspolitiken. MTM håller med utredningens slutsats att det under överskådlig tid kommer att behövas individuella lösningar för att ge möjlighet till full delaktighet och självständighet.

MTM ställer i stort sig bakom ansvars- och finansieringsprincipen men vill lyfta att kunskap ofta finns hos individer istället för i verksamheter. MTM framhåller vikten av att det initialt görs satsningar för att öka kompetens och påskynda utveckling från identifierad låg nivå. Förslaget på en nationell samordnare kan utgöra en del av en sådan satsning, men att det inte är tillräckligt för att ensamt skapa en djupgående verkan. MTM vill påtala vikten av att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan samordnaren, MFD och de olika myndigheterna med särskilt ansvar.

MTM ställer sig bakom förslaget att det offentliga Sverige ska involvera representanter för personer med funktionsnedsättning utifrån funktionshinderspolitiken där de får inflytande utifrån förändrade behov och nya informationsvägar.

MTM är positiv till utredningens förslag om de sju prioriterade områdena respektive frågorna och särskilt att utredningen lyfter principen om universell utformning som ett synsätt, där allas rätt till delaktighet i samhället är grunden för jämlika levnadsvillkor.

MTM vill betona att utredningens förslag på endast en målnivå i sig är god, men att det inte får leda till att en "lägsta nivå" befästs som fullgod och tillräcklig. MTM ser också behovet av att ett ansvar även vilar på SKL att stötta och driva på arbetet på kommun- och regionnivå.

MTM vill särskilt framhålla att Tillgänglighetsdirektivet, som 2025 blir lag i EU:s medlemsländer, kommer att innebära långtgående krav på att kommersiella digitala produkter och tjänster är tillgängliga. Motsvarande krav kommer också att ställas på att produkter och tjänster som tillhandahålls av det offentliga Sverige möter behoven hos personer med funktionsnedsättning.

Utifrån MTM:s uppdrag och verksamhet föreslår MTM att myndigheten ges i uppdrag att ta ett samlande ansvar för att säkerställa demokratisk delaktighet och den demokratiska rätten till information. MTM föreslår också att Statens medieråd inkluderas i de myndigheter som bör ha ett uttalat uppdrag utifrån deras MIK-uppdrag.

Avseende området *Fritid och idrott* vill MTM poängtera betydelsen av att likställa alla fritidsaktiviteter för att säkerställa att fördelningen av resurser och faciliteter motsvarar de olika behov som finns hos personer med funktionsnedsättning.

MTM är positiv till utredningens förslag om att utse myndigheter med samordningsansvar samt att ytterligare myndigheter får i ansvar att bidra till genomförandet. MTM är också positiv till att MFD tilldelas ett tvärsektorielt ansvar, men ser också ett behov av att göra detta ansvar tydligt, främst i förhållande till kommuner och regioner.

Utifrån MTM:s uppdrag anser vi att myndigheten ska inkluderas som en av ansvarsmyndigheterna inom områdena *Utbildning och livslångt lärande* och *Kultur*.

Med utgångspunkt i att KB är den nationella biblioteksmyndigheten med ansvar både över alla biblioteksformer, inklusive högskole- och universitetsbibliotek, anser MTM att KB bör inkluderas som en ansvarsmyndighet under området *Utbildning och livslångt lärande*.

MTM ställer sig positiv till att SCB får i uppdrag att inrätta levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning som ett nytt statistikområde.

Myndighetens synpunkter

Inledning

MTM:s yttrande vilar på FN:s konventioner (deklaration om mänskliga rättigheter, konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning samt barnkonventionen), Agenda 2030, EU: stadga om de grundläggande rättigheterna samt tillgänglighetsdirektivet (European Accessibility Act) vilket blir svensk lag 2025.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning fokuserar på icke-diskriminering och listar nödvändiga åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna åtnjuta såväl medborgerliga och politiska som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

FN:s konvention om barns rättigheter anger bland annat att konventionsstaterna ska erkänna barns rätt till utbildning och säkerställa att barn och unga, oavsett funktionsförmåga eller språklig minoritet, också ska garanteras rätt att fritt delta i det kulturella livet på lika möjligheter.

MTM utgår också från de mål som FN satt upp i Agenda 2030, främst mål 4 om god utbildning för alla, mål 8 om anständiga arbetsvillkor, mål 9 om hållbar industri, innovationer och infrastruktur, mål 10 om minskad ojämlikhet, samt mål 16 om att främja fredliga och inkluderande samhällen, som rör tillgång till trovärdig information där förmågan att ta till sig och hantera information är en förutsättning.

MTM:s instruktion har en förändrad lydelse från och med 1 januari 2020. Den lyfter MTM:s roll och funktion som ett kunskapscentrum för tillgänglig läsning, i det att myndigheten bland annat ska främja tillgänglighet till och universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation, ta fram riktlinjer och vägledningar, främja, följa och medverka i nationell och internationell standardisering och följa teknikutvecklingen samt forskningen inom verksamhetsområdet.

Kapitel 4 Utredningens utgångspunkter

4.1 En fråga om mänskliga rättigheter och 4.2 Politiken inriktas mot fyra områden

MTM är positiv till utredningens ståndpunkt att funktionshinderspolitik är en fråga om grundläggande mänskliga rättigheter och förslaget att den nya politiken ska inriktas mot de fyra områdena, där inget ensamt, utan endast samverkan mellan de

fyra områdena kan förverkliga genomförandet av en genomtänkt och demokratisk funktionshinderspolitik.

4.3 Att styra och följa upp tvärsektoriell politik

MTM är också positiv till den föreslagna ändringen från statlig styrning till interaktiv samverkan med relevanta aktörer för att nå en funktionshinderspolitik som både integrerar målgruppens perspektiv, rättigheter och behov och samhällsaktörernas skyldigheter och åtgärder.

4.4 Prioritering och tydligt ansvar

MTM ställer i stort sig bakom ansvars- och finansieringsprincipen, dvs varje sektors ansvar att genomföra funktionshinderspolitiken och att det ska göras inom ram. Utredningen påpekar genomgående i betänkandet att kunskapen om området, inklusive befintliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning, varierar stort inom alla sektorer i samhället. Utredningen lyfter också problematiken med att mycken kunskap finns hos individer och eldsjälar och följaktligen inte genomsyrar verksamheter som tanken var med tidigare förd politik. MTM vill därför lyfta behovet av att det initialt görs satsningar för att öka kompetensen, påskynda nödvändig utveckling, samt öka insatserna från identifierad låg nivå för att säkerställa samsyn inom alla områden hos relevanta aktörer i samhället.

MTM anser att förslaget på en nationell samordnare och ett sekretariat kopplat till den funktionen, kan utgöra en del av en sådan satsning, men att det inte är tillräckligt för att ensamt skapa en bestående förändring och djupgående verkan.

4.5 Ett reformarbete kräver politiskt stöd

Utredningen pekar på det omfattande reformarbete som krävs för att förändra invanda förhållningssätt och attityder och där universell utformning inte bara avser tillgängliga produkter och tjänster, utan syftar på ett i grunden förändrat synsätt. Universell utformning gagnar inte endast personer med funktionsnedsättning, utan möter behoven hos alla som dagligen eller endast då och då, upplever olägenheter i sin vardag.

För att peka på behovet av en faktisk förändring, vill MTM framhålla behovet av politisk samsyn på alla nivåer och att regeringen prioriterar arbetet med att förankra den nya funktionshinderspolitiken utifrån de av Sverige ratificerade föreskrifterna, det vill säga FN:s konventioner, EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, samt Agenda 2030.

Kapitel 5 Att göra rätt från början – universell utformning

MTM ställer sig helt bakom utredningens förslag om att universell utformning ska utgöra grunden för den kommande funktionshinderspolitiken för att uppnå ett hållbart och inkluderande samhälle. Det är också myndighetens uppfattning att universell utformning inte enbart syftar till att produkter och tjänster är rätt utformade från början, utan att det som eftersträvas är ett i grunden förändrat synsätt på en inkluderande politik utifrån största möjliga samhällsnytta. MTM håller med utredningens slutsats att det under överskådlig tid kommer att behövas individuella lösningar för att ge möjlighet till full delaktighet och självständighet.

Kapitel 6 En god grund för styrning och uppföljning

6.1.3 Alla myndigheter har ett grundläggande ansvar

MTM instämmer i utredningens ståndpunkt att alla myndigheter ska verka för att öka kunskapen i samhället om FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I enlighet med regeringsformens 2 kap 2 § ska det allmänna "...verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara. Det allmänna ska motverka diskriminering av människor på grund av kön, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, språklig eller religiös tillhörighet, funktionshinder, sexuell läggning, ålder eller andra omständigheter som gäller den enskilde som person."

MTM instämmer i att alla Sveriges myndigheter måste ha ingående kunskap om FN:s konventioner mänskliga rättigheter och rättigheter för personer med funktionsnedsättning, EU:s stadga om grundläggande rättigheter samt Agenda 2030, för att fullt ut rättigheter i sina verksamheter kunna implementera ett synsätt som bygger allas lika.

6.2.1 Tydligt politiskt ansvar

I likhet med utredningen är MTM positiv till det tidigare lagda förslaget att inrätta en MR-institution för att göra en översyn av befintlig lagstiftning om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och dess förhållande till de internationella överenskommelser som Sverige antagit.

MTM vill också understryka behovet av ett sammanhållet MR-perspektiv på statsrådsnivå och att ansvaret för funktionshinderspolitiken inkluderas i den portföljen.

6.2.2 Ökat inflytande och delaktighet för dem det berör

MTM ställer sig bakom utredningens ståndpunkt att myndigheter och offentliga institutioner ska involvera och samverka med representanter för personer med funktionsnedsättning i arbetet med att genomföra, följa upp och analysera verksamheten utifrån funktionshinderspolitiken. MTM instämmer också i att formerna för samverkan och involvering måste utvecklas för att rymma en reformerad ansvarsfördelning med ökat inflytande från funktionshindersorganisationer utifrån förändrade behov och nya informationsvägar.

Kapitel 7 Styrning och uppföljning i praktiken

MTM är positiv till utredningens förslag om de sju prioriterade områdena respektive frågorna och särskilt att utredningen lyfter principen om universell utformning som ett synsätt, där allas rätt till delaktighet i samhället är grunden för jämlika levnadsvillkor.

7.1.4 Målen utgår från det nationella målet och täcker hela samhället

MTM vill betona att utredningens förslag på endast en målnivå i sig är god, men att det inte får leda till att en "lägsta nivå" befästs som fullgod och tillräcklig. Om utgångspunkten är FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, måste också kravet på individens rätt att vara fullt ut delaktig i samhället på sina villkor genomsyra funktionshinderspolitiken, kommande lagstiftning och alla nivåer i samhället.

MTM ser ett behov av att ett ansvar även vilar på SKL att stötta och driva på arbetet på kommun- och regionnivå.

7.3.1 Digitalisering

Utredningen nämner de olika lagar som utgör utgångspunkten för skrivningarna kring den övergripande frågan om digitalisering. Idag ställs tillgänglighetskrav på offentliga webbplatser utifrån *Webbtillgänglighetsdirektivet*. MTM vill särskilt framhålla att *Tillgänglighetsdirektivet*, som 2025 blir lag i EU:s medlemsländer, kommer att innebära långtgående krav på att kommersiella digitala produkter och tjänster är tillgängliga, exempelvis e-handel, elektronisk kommunikation och AV-mediatjänster. Motsvarande krav kommer också att ställas på att produkter och tjänster som tillhandahålls av det offentliga Sverige möter behoven hos personer med funktionsnedsättning.

MTM vill påpeka att det kommer att ställa stora krav på alla samhällsaktörer, både att uppnå detta, och att vidta åtgärder för att tillförsäkra att de som inte kan utnyttja digital service får tillgång till motsvarande service utifrån sina behov.

7.3.2 Demokratisk delaktighet

I utredningen listas olika myndigheter som har delansvar i att medborgare garanteras delaktighet i demokratiska processer och att man kan utöva inflytande över demokratiska beslut. Utredningen lyfter vikten av att ha tillgång till och kan värdera information, samt att man själv kan bidra och skapa information.

Portalparagrafen i MTM:s instruktion anger att myndigheten "...ska arbeta för att alla ska ha tillgång till litteratur, nyheter och samhällsinformation utifrån vars och ens förutsättningar oavsett läsförmåga eller funktionsnedsättning." Myndigheten ska också "2. främja tillgänglighet till och universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation,". MTM ansvarar också för den lättlästa webbplatsen om svensk politik, *Alla väljare*.

Att få tillgång till, och inte minst kunna tillgodogöra sig, nyheter och samhällsinformation utgör en viktig delmängd för att fullt ut kunna vara demokratiskt delaktig. Utifrån MTM:s uppdrag och verksamhet har MTM ett samlande ansvar för att säkerställa den demokratiska rätten till information. Detta sker i samverkan med andra myndigheter med uppgifter inom området.

MTM föreslår också att Statens medieråd inkluderas i de myndigheter som bör ha ett uttalat uppdrag utifrån deras MIK-uppdrag.

7.3 4 Fritid och idrott

När utredningen ger exempel på en aktiv fritid, exemplifieras det främst med fysiska aktiviteter. Både i det inledande stycket och i "Utredningens bedömning" nämns "intellektuellt eller kulturellt orienterad verksamhet" endast i förbigående. Utredningen lyfter också genomgående idrottsrörelsen som den främsta förvaltaren av en meningsfull aktiv fritid och uppmanar regeringen att framhålla betydelsen av idrottsrörelsens insatser.

MTM vill poängtera betydelsen av att lyfta och likställa alla fritidsaktiviteter, för att säkerställa att principen om universell utformning också präglar den förda politiken, fördelning av resurser och faciliteter utifrån de olika behov som finns hos personer med funktionsnedsättning.

7.4 Arbetssätt och myndigheter med särskilt ansvar

MTM är positiv till utredningens förslag om utpekade myndigheter med samordningsansvar som ansvarar för genomförandeplan och indikatorer för uppföljning samt att ytterligare myndigheter får i ansvar att bidra till genomförandet.

7.4.3 Regleringen av myndigheternas ansvar

MTM är generellt positiv till att Myndigheten för delaktighet (MFD) tilldelas ett övergripande, tvärsektoriellt ansvar för genomförandet. MTM ser ett behov av att göra detta ansvar tydligt, främst i förhållande till kommuner och regioner.

7.4.5 Reformerat myndighetsansvar

Utifrån MTM:s uppdrag anser vi att myndigheten ska inkluderas som en av ansvarsmyndigheterna inom områdena *Utbildning och livslångt lärande* samt *Kultur*.

Utbildning och livslångt lärande

I utredningens förslag inom området *Utbildning och livslångt lärande* undantas MTM som samverkande myndighet, något myndigheten tycker är felaktigt och inte i enlighet med MTM:s uppdrag från 1 januari 2020. I myndighetens nya instruktion lyfts MTM:s roll som nationellt kunskapscentrum, i det att myndigheten bland annat ska främja tillgänglighet till och universell utformning av litteratur, nyheter och samhällsinformation, ta fram riktlinjer och vägledningar, främja, följa och medverka i nationell och internationell standardisering och följa teknikutvecklingen samt forskningen inom verksamhetsområdet.

MTM gör bedömningen, utifrån myndighetens uppdrag att tillgodose behovet av tillgänglig kurslitteratur, att det inte finns någon annan myndighet som på högskolenivå har motsvarande uppdrag som SPSM har på övriga utbildningsnivåer. UHR har ett generellt uppdrag att motverka diskriminering, där funktionshinder ingår, med ett fokus på studentens tillgång till lärosätet och studiesituation. I dag är det MTM som samverkar med lärosätena och tillser att studenter med funktionsnedsättning inom högskola och universitet får möjlighet att studera utifrån sina egna förutsättningar.

MTM föreslår utifrån detta att myndigheten inkluderas som en av ansvarsmyndigheterna inom området *Utbildning och livslångt lärande*.

MTM vill vidare lyfta att Kungliga biblioteket inte omnämns under rubriken *Utbildning och livslångt lärande*. KB har som nationalbibliotek det övergripande ansvaret för all biblioteksverksamhet i Sverige, inklusive högskole- universitets- och forskningsbibliotek. För att tillse ett sammanhållet ansvar för biblioteksverksamhet, bör KB också inkluderas som en ansvarsmyndighet.

Kultur

MTM är positiv till utredningens förslag om att ge Kungliga biblioteket ett utpekat ansvar inom området *Kultur*, utifrån lydelsen i 4 § bibliotekslagen om att "...biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning...". MTM vill också lyfta 5 § om de nationella minoritetsspråken och andra modersmål än svenska och att det även inom de språkområdena finns personer med funktionsnedsättning i behov av särskilda insatser.

Utifrån MTM:s ändrade uppdrag ställer sig dock myndigheten återigen frågande till att inte inkluderas som en myndighet med utpekat ansvar. Ingenstans i utredningen lyfts det generella uppdraget att tillgodose behovet av tillgänglig information. Utredningen definierar information som inflytande över politiska beslut under *Demokratisk delaktighet*, som läromedel och lärmedia under *Utbildning och livslångt lärande* och som litteratur under *Kultur*. Den demokratiska rätten till information omfattar så mycket mer förutom det redan nämnda, exempelvis samhällsinformation, nyheter, reportage och debatter i alla mediekkanaler. Idag finns inget sammanhållet ansvar för att tillse att information produceras, distribueras och kan konsumeras utifrån principen om universell utformning. MTM kan, utifrån myndighetens ändrade uppdrag, ta ett sådant ansvar. MTM föreslår därför att myndigheten inkluderas som en av ansvarsmyndigheterna inom området *Kultur*.

7.5 Tydligt och sammanhållet system för uppföljning och analys

MTM ställer sig positiv till att inrätta levnadsförhållanden för personer med funktionsnedsättning som ett nytt statistikområde och att SCB får i uppdrag att följa upp detta.

Kapitel 8 Nationell samordnare främjar funktionshinderspolitiken

MTM anser att förslaget på en nationell samordnare och ett sekretariat kopplat till den funktionen med tidsbegränsat uppdrag, kan utgöra en del av en samordnad satsning för att genomföra en ny funktionshinderspolitik i syfte att öka kompetensen, påskynda nödvändig utveckling, samt öka insatserna inom alla samhällsområden. MTM vill dock framhålla att det inte är tillräckligt för att ensamt skapa en bestående förändring och djupgående verkan.

För att uppnå det utredningen eftersträvar med samordnarrollen, måste satsningen på en nationell samordnare sammanfalla med en tydlig inriktning/deklaration från både regering och SKL om att detta är ett prioriterat område som berör alla offentliga aktörer oavsett nivå/med ett uttalat ansvar för statliga, regionala och kommunala aktörer.

MTM vill också påtala vikten av att uppdraget formuleras så att det inte uppstår otydlighet avseende ansvarsfördelningen mellan samordnaren, MFD och de olika myndigheterna med särskilt ansvar.

Föredragande i detta ärende har varit senior rådgivare Anne Stigell.

Magnus Larsson
Generaldirektör